

FORMACIÓ DOCENT: MESTRES O TECNÒCRATES

Montserrat Nadal,
coordinador de Pissarra

Carlos Aldana començà la seva conferència agraïnt la col·laboració i el mestratge que, durant més de vint anys, havia rebut de l'STEI i, d'una manera especial, de persones com en Pere Polo i en Juan Rodríguez. Digué que l'STEI havia generat importants processos d'educació a Guatemala i que els educadors populars del seu país hi mantenien una estreta i càlida relació històrica.

Els pobles no tenen veu a l'hora de decidir quina edu-

cació volen; a més, a Guatemala l'educació és negada com a dret. En parlar de drets humans, hi ha els drets individuals, els drets col·lectius i els drets planetaris. Només es pot lluitar en defensa dels drets individuals, però no dels col·lectius, no hi ha eines.

El punt de partida de la conferència, segons Aldana, tenia a veure amb diversos factors entre els quals esmentà els següents: la seva vivència com estudiant de magisteri i com a docent durant 35 anys, els distints mo-

DILLUNS 23 DE NOVEMBRE, A LES 19 H.

CONFERÈNCIA

Carlos Aldana Mendoza.

Llicenciat en Pedagogia (USAC, Guatemala) i Mestre en Pedagogia (UNAM, Mèxic). Doctor en Educació (La Salle, Costa Rica). Educador popular i activista en drets humans, pedagogia i educació popular en sectors indígenes, populars i de joves. Guanyador en el IX Certamen Latinoamericà d'Assaig Polític de la revista *Nova Societat*.

FORMACIÓ DOCENT: MESTRES O TECNÒCRATES

Presenta: M. Antònia Font
Gelabert

CICLE L'ESCOLA QUE VOLEM
Educació pública: qualitat i compromís

ments de lluita i de defensa de la formació en el món del magisteri, l'activisme en els drets humans, i l'etapa més recent: indignant per les autoritats i els seus còmplices però també inspirada pels joves i alguns docents i pares.

De tot això n'extreu tres lliçons importants: els pobles no tenen veu a l'hora de decidir la seva pròpia educació. Tot allò que és substantiu, no

es discuteix, perquè no es tolera la diversitat o perquè aquesta discussió no interessa. No es pot parlar ni debatre sobre quin tipus d'educació volem, o quina casta de societat es vol construir. Deia Paulo Freire aquella frase de "¿A favor de quién educo?". Tot es redueix a la discussió d'allò tècnic, allò administratiu i allò curricular.

És imprescindible la participació ciutadana, el seu dret a

incidir en tot allò que l'afecta. La gent pot dir la seva en els consells comunitaris, i en els comitès locals, en què hi ha els pares i mares de família, el professorat i els estudiants. Les grans decisions a Guatemala estan en mans de poders transnacionals, que es consoliden a través de poders nacionals, com són els governs, amb un gran pes de la col·laboració nordamericana i l'empresariat. Gran part del poder és encara dels militars, que són factors de violència i de gran inestabilitat en el país.

A l'Amèrica Llatina hi ha un debat en l'aire: formar educadors per a crear un món diferent o formar funcionaris que fan de l'educació un mode de subsistència i únicament empren eines tècniques per a transmetre els coneixements del currículum. Hi ha mestres que fan feina per respondre a les necessitats del règim polític i econòmic; i d'altres que volen formar infants i joves per a canviar les condicions de vida i destruir la manera en què s'organitza el món.

Un fonament clau: l'educació és un dret humà

Aldana insistí molt en la importància de la formació dels docents, i parlà de tres models o enfocaments predominants: el primer és el model tradicionalista, "tal com vàrem aprendre, així ensenyam". És una visió que no és crítica, amb poc o nul aprenentatge davant de situacions reals i

del tot incapaç per a la comprensió dels nous entorns i les noves realitats dels éssers humans.

És imprescindible la participació ciutadana, el seu dret a incidir en tot allò que l'afecta

El mestre tecnòcrata: és aquell que aprèn a fer, sap molta tècnica i té molts sabers de caire instrumental, però no com a persona. No té valors, sense ideologia, sense pedagogia, només amb didàctica. Tendeix a substituir el mestre tradicional a Guatemala, no li importa la vida real. Posa l'èmfasi acrític en "l'aprendre a fer" (aprendre a

fer classe). Suposa la preeminència de la capacitació per damunt de la formació i l'èmfasi instrumental de la formació inicial docent.

El mestre humanista-social: és un tipus de docent fixat en la persona, en el trencament d'estructures, que respecta les diversitats. Entén els nous entorns, li interessa l'ésser humà d'avui, l'home i la dona concrets. Sap que el fet de la pobresa marca moltíssim com serà la persona, sobretot entre el moment del naixement de l'infant i els quatre anys, una etapa de l'aprenentatge que, a Guatemala, no rep cap tipus d'atenció per part de l'Estat, només a l'oferta privada.

Per al mestre humanista, la persona esdevé l'eix i el punt de partida i suposa un esforç en favor de rompre moltes inèrcies i costums ja adquirits.

Es basa en la necessitat de comprendre els nous entorns i el nou ésser humà, des de i per a les situacions reals. Deriva d'una formació que valora "l'aprendre a fer" dins el seu context. És, en definitiva, una formació inicial docent des d'una ideologia i plena de pedagogia.

Aquesta concepció del mestre dona molta importància al context, i es fixa en l'entorn en el qual fa feina: si és indígena, obrer o acadèmic. I en funció d'aquest, situa de manera adequada la raó de ser de la seva tasca. És un tipus de docent amb molta ideologia, plena de pedagogia, profundament política; la gran finalitat de la qual és la transformació de la societat.

Segons Aldana, a la majoria dels docents de Guatemala no els interessa ni els convé estudiar i difondre la realitat

de l'exclusió social del país. Hi ha una majoria de professorat tecnòcrata, que amaga aquesta història de violació de drets humans. Els motius pels quals no s'estudia aquesta història és perquè ens trobam en un procés de "deshistorització", en què no s'estudia la història profunda, ni les seves causes, ni les seves conseqüències, ni com es varen establir les represions... Recordà que Guatemala fa 17 anys que surt d'un conflicte intern que va deixar més de 200.000 morts. I això es nega o s'oculta. Hi ha professors que es converteixen en còmplices pel fet de no fomentar l'esperit crític; i l'educació és un projecte polític, que no està casat amb cap partit polític ni cap altre tipus d'imposició. L'educació és comprendre i canviar el món.

El ponent comentà que, fins i tot entre els seus alumnes de Pedagogia, la paraula "subjecte polític" feia por, i era percebuda amb un cert rebuig; l'índex de corrupció a Guatemala és alarmant, i afecta de ple tota la classe política del país. El ponent aclarí que sense política no hi ha educació, i que "educar és transformar el món".

També es referí a la problemàtica de molts joves de Guatemala que no tenen fei-

na, i que disposen de molt poques opcions a l'hora de construir el seu futur. Alguns emigren cap als Estats Units, i molts acaben dins el món del narcotràfic, les "tribus urbanes" o fent la vida pels carrers. Parlà de les dificultats que comporten les proves d'accés a les universitats, i de l'exclusió que suposen per a molts joves que no les han pogut superar. Més del 70% de l'educació secundària és privada, i a les àrees rurals només un 11% dels estudiants va a centres públics.

L'analfabetisme està entre el 17 i el 24%, tot i que a les zones en què viu la població indígena arriba fins al 85%. Encara que intentin invisibilitzar-ho, Guatemala és un país molt indígena en el qual

es parlen 24 idiomes. Els llocs en què viuen els indígenes és on es nega l'accés als drets humans, socials i culturals i és també on la guerra es va viure de la pitjor manera. La qüestió de l'ensenyament únicament en castellà, i no en la llengua maia, és un fre important a la seva educació. Allà, a més, el dret a l'educació és negat i el pitjor és que no es persegueix a qui el nega. Els anys d'escolarització gairebé arriben als quatre anys de promig i només un 3% de la població en l'edat corresponent és a la Universitat.

Aldana esmentà, per damunt de tot, la importància de l'enfocament humanista-social, i el qualificà de la següent manera:

- És una opció per allò humà (exclòs, empobrit, ferit emocionalment, violentat, divers, nou).
- És per damunt de tot una opció ètica i política:
 - Per una vida, un món i una educació dignes, justes, igualitàries.
 - Una educació amb claredat a favor de què i de qui es realitza.

Una formació amb un clar horitzó, el polític, però amb un

punt de partida innegociable: la persona.

El ponent acabà la seva intervenció amb algunes dades ben preocupants pel que fa a la situació de Guatemala:

- Un 30% de la població passa gana.
- Cada any, 200.000 joves cerquen feina sense èxit.
- Prop de 12.000 nins i nines guatemaltecs romanen detinguts als Estats Units.
- Dels 7 milions de nins, nines i adolescents, l'Estat només n'atén educativament 3,4 milions, un 48,5%.
- Les nines indígenes pateixen 4 tipus de discriminació: edat, situació social i econòmica, pel fet de ser dona, i per ser indígena.
- L'any 2013, hi va haver 61.000 parts amb mares d'entre 10 i 19 anys. D'aquests, 4.354 varen ser nines de 10 a 14 anys, la qual cosa és considerada com a violència sexual.
- Tenim la tercera taxa més alta d'Amèrica en mortalitat infantil. I també la tercera més alta en mortalitat materna. ■

